

ÅH, AL DEN ÆVL OG KÆVL! DE MANGFOLDIGE OFFENTLIGHEDER

Ellen Krefting, Aina Nøding & Mona Ringvej:
*En pokkers Skrivesyge – 1700-tallets Dansk-Norske Tidsskrifter mellem
Sensur og Ytringsfrihet*
Scandinavian Academic Press, 2014
345 sider, 399 NOK

I den europæiske idéhistorie er 1700-tallet foruden filosofi, oplysning og revolutioner berømt for opkomsten af den læsende, diskuterende og publicerende offentlighed – eller den borgerlige offentlighed, som Jürgen Habermas berømmeligt har betegnet fænomenet. Andre forskere, som Jens Arup Seip og James van Horn Melton, har, med henvisning til at denne offentlighed ikke var forbeholdt borgerskabet alene, foretrukket at tale om fremkomsten af den opinionstyrte enevælde eller den oplyste offentlighed. Uanset hvilken betegnelse man foretrækker, var denne omdannelse af den offentlige sfære unægteligt centralt for den politiske såvel som den kulturelle udvikling i Europa gennem det lange 1700-tal. Ser man nærmere på denne udvikling, fremstår udbredelsen af de populære uge- og månedsblade, eller tidsskrifter som de sidenhen blev betegnet, som en særlig vigtig komponent. Fra tidlige eksempler som *Le Mecure galant* i 1670'ernes Paris til lanceringen af mere formfulde skrifter som *The Spectator* og *The Tatler* i det tidlige 1700-tals England, var tidsskriftet en hurtigt voksende og populær genre, der på sin vis var med til at revolutionere tilgængeligheden og cirkulationen af informationer for den brede offentlighed.

Det er netop historien om tidsskriftets udbredelse og bidrag til offentlighedens opkomst i 1700-tallets Danmark-Norge, der er fokuset i den nyligt udkommende norske bog *En Pokkers Skrivesyge*. I tvillingeriget Danmark-Norge såvel som i Europa vakte den stadig ekspanderende og publicerende offentlighed både begejstring og bekymring. De trykte medier udviklede sig med al hast gennem 1700-tallet mod at inkludere en stadig bredere og mere mangfoldig læser- og forfatterskare. Hermed skabtes et nyt rum med potentiale ikke kun for dannelse, men også for magtkritik, satire og undergravende

spot (s. 10). Ikke uden grund så mange kritikerne med stigende bekymring til mens kongemagten gennem censur med besvær forsøgte at kontrollere denne udvikling. Bag *En Pokkers Skrivesyge*, der er skrevet som et samlet værk og ikke en antologi, står en norsk trio af idé-, litteratur- og boghistorikere, henholdsvis Ellen Krefting, Aina Nødig og Mona Ringvej. Udgivelsen og samarbejdet er blevet til i forbindelse med et netop udløbet forskningsprojekt *Mangfoldige offentligheder* ved Universitetet i Oslo. Gennem bogens i alt 11 kapitler udforsker forfatterne således en række perspektiver på netop offentlighed, dog primært set gennem tidsskriftets udbredelses-, genre- og idéhistorie.

Hvor mange tidligere historiske studier har haft en tendens til at sætte begreber som offentlighed, opinion og fornuft i ental, er det en central pointe hos forfatterne at demonstrere den historiske variation i publicerede skrifter, i form som i indhold, i denne periode. Her er tidsskrifterne særligt illustrerende for, hvad man kunne kalde den brede, folkelige og mangfoldige oplysning. I tidsskrifterne publiceredes således en enorm alsidighed af skrifter, hvori underholdning og politik blandes med mere eller mindre almene diskussioner om moral, politik, kultur og magt. Tidsskrifterne gav endvidere en hurtig og nem adgang til nyheder og information og blev af denne grund et medie, der mindskede afstandene i Europa. Trods bogens nordiske fokus bevares det Europæiske udblik således hele vejen igennem bogen. Som forfatterne understreger, var udviklingen af tidsskriftet som medie en del af en bredere europæisk transformation af offentligheden mod at blive et tæt knyttet, kosmopolitisk informationskredsløb. Igennem bogen behandler forfatterne, ud fra denne europæiske baggrund, offentlighedens udvikling i Danmark-Norge fra en række perspektiver, f.eks. fra enevældens synspunkt, gennem censurlovning samt gennem forskellige berømte personers, såsom Ludvig Holbergs, sammenstød med samme, den spatiale dimension af offentligheden i klubber, på gaden eller i kaffehusene, publikummets eller læserskarens opkomst, rolle og praksis, specifikke tidsskrifters litterære historie som *Den danske Spectator* og *Den patriotiske Tilskuere* samt det intellektuelle miljøes idéhistorie.

Afslutningsvis tager forfatterne en kritisk diskussion med de hidtidigt mest indflydelsesrige studier og teoretiseringer over offentlighedens historie i

Danmark-Norge, nemlig henholdsvis Edvard Holm, Jens Arup Seip og Jürgen Habermas. At tale om *den* offentlige mening eller *den* borgerlige offentlighed er, som forfatterne skriver, ikke kun unuanceret, men decideret uforenlig med den mangfoldighed hvormed 1700-tallets offentlighed udfoldede sig (s. 284). I denne henseende fremstår tidsskrifterne, trods deres ofte oversete rolle i forskningen, som et af de mest folkelige medier, der havde en anseelig indflydelse på forskellige opinions- og oppositionsdannelser i enevælden. Tidsskrifterne var 'mødepunkter' for alverdens 'tendenser, ideer, praksisser og interesser' og derfor en drivkraft i offentlighedens historie (s. 287).

Bogen henvender sig uden tvivl til alle med interesse for 1700-tallet samt for offentlighedens historie generelt. Bogen, der i øvrigt er rigt illustreret, er både velskrevet, informativ og interessant om end man til tider savner en lidt mere stringent progression kapitlerne imellem. Desforuden er bogen forsynet med et personregister, men man kunne, grundet den tematiske spændvidde, måske have savnet et tilsvarende sagsregister. Dette er dog ikke noget egentligt problem, da forfatterne, med stor kompetence og overskud, formår at bringe læseren fint igennem bogens utallige temaer. Forsøget på at gentænke den gængse fremstilling af 1700-tallets offentlighed samt fremskrivningen af den europæiske kontekst er både forfriskende og veludført. Alt i alt er der tale om et særdeles velkomment, prisværdigt og ikke mindst kompetent bidrag til forskningen i 1700-tallets offentlighed.

Eva Krause Jørgensen